

Шпотько В.В.

*вчитель біології, хімії та основ здоров'я
КЗ «Середня загальноосвітня школа №31
з класами вечірньої форми навчання»
Кам'янської міської ради*

ПОЕТИЧНІ ТВОРИ Л. ГЛІБОВА ДЛЯ ДІТЕЙ

Анотація. У статті акцентується увага на особливостях художніх творів Л. Глібова, які призначені для дітей. У дослідженні наголошується на тому, що Глібов намагався розширити жанрові межі дитячої літератури та урізноманітнював форму. Його вважають першим в українській літературі, хто звертався до дітей у жартивлівій, довільній та простій формі.

Ключові слова: твори для дітей, байка, юний читач, фольклор, казка, ліризм.

Леонід Іванович Глібов – один із найвідоміших українських байкарів. Його вважають одним із членів найвідомішої та славної плеяди видатних митців української культури та літератури ХІХ ст. Л. Глібов започаткував українську класичну байку та зумів вивести цей традиційний, жанр на шлях реалізму й показав, що необхідно до творів включати народність.

Українська література другої половини ХІХ ст. відома такими визначними постатями як Марко Вовчок, І. Франко, П. Мирний, П. Грабовський. Митці продовжували ідеї шевченківського, намагались протистояти та боротись проти існуючої та усталеної тиранії, проти соціального і національного гніту [11; 10].

Творчий шлях та життєвий Л. Глібова було розглянуто та вивчено великою кількістю літературознавців, вчених та критиків. Зокрема це Бондар М., Одинцова Г., Горбатюк В., Гур'єв Б., Дем'янівська Л., Золотухін Г., Грибіниченко Т., Зайченко І., Козачук Г., Деркач Б., Кислий Ф., Колесник П., Зубков С., Муромцева О., Пільгук І., Солод Ю. та ін.

Вважають найбільшим літературним надбанням митця української класичної літератури твори, які написані для дітей. Твори для дітей Л. Глібов почав писати вже на схилі свого віку. За життя письменник створив значну кількість ліричних поезій, віршованих казок, загадок, які постійно друкувалися у галицьких виданнях «Дзвінок», «Ілюстрована бібліотека для молоді, міщан і селян» тощо [1, с. 24]. Значно швидше можна

вивчити творчість Л. Глібова за допомогою електронних засобів навчального призначення, орієнтуючись на принципи та способи, які вивчаються до таких видів робіт [9, с. 273].

У своїх доробках О. Бандура зауважував те, що найбільше треба цінувати та розвивати саме дитячу літературу, керуючись тим, що писати твори для маленьких читачів, потрібно мати не лише талант. «Так, – наголошував критик, – багато, багато треба умов для формування дитячого письменника: тут потрібна душа благодатна, любляча, лагідна, спокійна, подитячому простодушна; роздум високий, освічений, і не лише жива уява, але й жива, поетична фантазія, здатна показувати все в одухотворених, радісних образах. Не кажемо вже про любов до дітей і про глибоке знання потреб, особливостей і відтінків дитячого віку. Дитячі книжки пишуться для виховання, а виховання – велика справа: ним вирішується доля людини» [2, с. 70]. Нині сучасні дослідники, розглядаючи творчість письменників ХІХ–ХХ століття, схилиються думки про те, що «не тільки на ідейно-тематичному, а й на поетично-образному рівні... підтверджується думка про те, що істинний шлях неможливий без віри» [7, с. 254]. Такий вислів можна трактувати як наявність віри в життя, в майбутнє, оскільки без віри досить важко усвідомити місце людини в суспільстві.

Ліричні поезії Л. Глібова, призначені для дитячого читання, найчастіше є гостросюжетними творами, у яких переважає динаміка розвитку подій, емоційно-експресивне насичення мови твору і зображення конкретних образів. Так, наприклад, у «Веснянці» автор зобразив живописну картину початку весни, яка приносить всім – «дівчаткам й хлопчикам», «горобчику», старенькому «дідку»-оповідачу – тепло, щирість, щастя, радість і надії. Твір «Зимня пісенька» написана про «зимоньку-снігурочку» та про дитячі забави, а саме ліплення снігової баби, сковзанки тощо. Що стосується твору «Квіткове весілля», то в ній автор зобразив жартівливу сцену весілля «хрещатенького Барвінку» і «Фіалочки блакитної». Автор намагався показувати та відображувати такі сюжети у творах, щоб діти легко орієнтувались в подіях. При чому під час буденних подій, митець вказував на нюанси життя та вводив до твору фольклор, фольклорні образи, пісні тощо. Все це Л. Глібов використовував для того, щоб у творах був присутній позитивний настрій, щоб змістове наповнення художніх творів було зрозумілим для дітей [3, с. 16].

Л. Глібов керувався принципами демократичної естетики. Саме тому у творах він використовував та розглядав ті ж питання та проблеми, що і для дорослих людей, але спрощував та подавав так, що юні читачі розуміли їх

мету та ідею. У цьому і полягає одна з найважливіших сторін творчості письменників, які пишуть саме для дітей.

За життя Л. Глібов написав двадцять сім віршованих загадок для дітей різного віку. Більшість з них упродовж 1890–1893 рр. були надруковані у журналі «Дзвінок» у рубриці «Загадки і жарти Дідуся Кенира». Всі інші загадки, які не були надруковані, вийшли друком у посмертному виданні поета у 1904 р. [4, с. 618].

Л. Глібов за характером викладу матеріалу і тематикою загадки близький й до інших письменників XIX–XX століття, які писали дитячі поетичні твори. Об'єктами дитячих творів Л. Глібова є різні явища і предмети, які поєднані з життям природи і життям людини, духовним світом і працею. Митець намагався зробити так, щоб загадки сприймалися не лише як культурна розвага і використовувались для перевірки кмітливості та спостережливості дітей. Він прагнув вивести загадки на більш високий рівень, а саме, щоб він був одним із найпопулярніших способів вироблення основ світорозуміння.

Загадки митця є цікавими, лояльними, гостро-сюжетними, експресивними, віршованими та частіше за все створені на основі народної творчості. Вони розраховані на те, щоб вдосконалити фантазію юних читачів, надати для їх роздумів цікаві в житті образи, які будуть підштовхувати та націлювати їх до власних роздумів та міркувань [13, с. 6].

Л. Глібов писав не лише загадки, а й спробував у себе у жанрі віршованої казки. У творчій спадщині письменника є казка, яка має назву «Дуля». Однак автор обрав для казки цікавий підзаголовок з назвою «Весела казочка» на згодом надрукував казку на сторінках журналу «Дзвінок». Ця казка була перероблена з його російської казки та надрукована книжечкою в Чернігові в 1879 році. Але «Дуля», «новая сказочка капитана Бонвивана», написана «на злобу дня», була призначена для дорослих людей, а український варіант казки був адресований дітям. У вільній та дотепній формі митець розповідає про казковий світ природи, тих хто там мешкає, про їх життя та пригоди [5, с. 412].

Глібов намагався розширити жанрові межі дитячої літератури та урізноманітнював форму. Його вважають першим в українській літературі, хто звертався до дітей у жартівливій, довільній та простій формі. Творчий доробок та досвід Л. Глібова використала Олена Пчілка та інші українські дитячі письменники, які створювали дитячу літературу. Казки митця, його жарти та загадки знайшли своє продовження у творчості Наталі Забіли, Марії Пригари, Платона Воронька тощо [6, с. 18].

Твори Л. Глібова, які написані для дітей, стоять поруч з творами таких письменників як Тарас Шевченко, Іван Франко, Леся Українка та ін. Адже,

вони всі спирались на фольклорні і літературні традиції народу та їх метою було збагачення української літератури для дітей класичними зразками літератури. Вони прагнули донести до молодого покоління українців вагомість природи, пояснити життя народу та найголовніше підсилити любов до книжки, знань, народу, рідної країни та рідного слова.

Дитячі твори, написані Л. Глібовим, на сьогодні не втрачають своєї вагомості, поетичної принадливості, пізнавального значення. А навпаки, їх беруть до прикладу, вносять до навчальних планів та на їх змісті зростає нове покоління. Тому можна сказати, що твори митця відіграють важливу роль у естетичному вихованні молодого покоління [8, с. 48].

Ліричні твори митця не оминають фольклорних навантажень. Саме така позиція письменника є його особливістю творчого доробку. У своїх текстах автор не оминає й питання кохання, оскільки на його думку, воно є сильним, стихійним почуттям, що повністю поглинає душу людини. Поет легкими деталями та образами у творах відображає порухи душі, почуття героїв, сердечні переживання та страждання ліричного героя. Ці почуття митець передає яскравими образами, які наповнені емоційною напругою. Такі почуття часто переплітаються з явищами природи, митець показує її одухотвореною і багатогранною у всіх проявах [12, с. 9]. Здебільшого така поезія розрахована на підлітків, які тільки-но починають розуміти сутність людського буття, коли відчувають перше дитяче кохання.

У ліричних поезіях Л. Глібов долучався до ідейних узагальнень, але пропри це не стримував критики у бік соціальної дійсності. Лірика Л. Глібова пронизана сумними мотивами. Його творчий доробок побудований та пронизаний фольклорними мотивами, автор використовував народні джерела мови. Поетичні твори письменника, байки та казки мають яскраві барви, насичений пейзаж та емоційно забарвлених героїв.

Література

1. Бандура О. Вивчення творчості Л.І. Глібова в школі. 2-ге вид. перероб. і допов. Київ : Радянська школа, 1958. 130 с.
2. Бандура О., Волошина Н. Глібов Леонід. Українська література: підручник для 8 кл. 6-те вид. К. : Освіта, 2002. С. 68–72.
3. Бугаєвич І., Зайченко І. Нові матеріали про Л.І.Глібова. *Українська мова і література в школі*. 1985. №8. С.15–18.
4. Глібов Л. Байки. *Українська література: Хрестоматія. 9 клас / Упорядники О. Борзенко, М. Сподарець. 2-е вид. перероб. і доп. Харків : Ранок, 2004. С. 618–624.*
5. Єфремов С. Леонід Глібов. Історія українського письменства. К. :

- Феміна, 1995. С. 412–414.
6. Зубков С. Видатний байкар. К. : Феміна, 1988. 123 с.
 7. Олексенко Р.І. Екзистенційний герой В. Стуса крізь призму часопросторової організації поетичних текстів. *Роль освіти у формуванні життєвих цінностей молоді: матеріали*. 2017. С. 252–254.
 8. Ходанич Л. Феномен Леоніда Глібова: національний психотип у творчості. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2002. №1. С. 48–50.
 9. Шаров С.В. Використання електронних підручників в навчальному процесі. *Теорія та методика навчання математики, фізики, інформатики: зб. наук. праць*. Кривий Ріг : Видавничий відділ НметАУ, 2005. С. 273–275.
 10. Шарова Т.М. Історія української літератури I пол. XIX ст. Мелітополь : Вид-во МДПУ ім. Богдана Хмельницького, 2017. 278 с.
 11. Шарова Т.М., Шаров С.В. Досвід професійної підготовки студентів кафедру української і зарубіжної літератури у галузі освіти та філології. *Українська література в загальноєвропейському контексті: Збірник наукових праць*. Мелітополь, 2019. Вип. 2. С. 255–261.
 12. Шпак В. Український Крилов чи самодостатній талант?: до 190- річчя від дня народження Леоніда Глібова. *Урядовий кур'єр*. 2017. 25 лютого. С. 9.
 13. Шпаков С. Л.Глібов та його діяльність. *Мистецтво слова*. №2. 2001. С. 5–8.

Чимиркова О.І.

*вчитель української мови та літератури
Мелітопольська ЗОШ №6 I-III ступенів*

ТОПОС ЛЬВОВА ЯК МІСЦЕ ПАМ'ЯТІ У РОМАНІ Ю. ВИННИЧУКА «ТАНГО СМЕРТІ»

Анотація. У статті розкриваються особливості урбаністичного простору роману Ю. Винничука крізь призму його суб'єктивного сприйняття персонажами твору. Акцентовано на тому, що образ міста представлений у художньому тексті насамперед у спогадах головних і другорядних героїв, у яких зафіксовано культурне й чуттєве розмаїття цього простору.

Ключові слова: часопростір, топос, урбаністичний простір, образ міста, пам'ять.